

[וגם הילד חי ובריא אולם ומאריך ימים ושנים], והוא מן הניתוחים שאינם בסכנה כל כך, והרופאים אומרים שאין זו סכנה כלל, ואולי נשתנו הטבעים מזמן הרמב"ם. עכ"ל. ועי' טהרת הבית (ח"ב סוף עמ' פא), ואכמ"ל.

והטעם שקוראים לזה 'ניתוח קיסרי', עי' בתוס' (עבו"ז י ע"ב ד"ה אמר) שכתבו: באחד שמתה אמו בלידתה, ונבקעת בטנה ומצאוהו חי, ומלך עליהם, ונקרא 'קיסר' בלשון רומי, והוא לשון 'כרות' בעברית, ועל שמו נקראו כל המלכים שאחריו 'קיסר'. עכ"ל.

'אוחז באמה ובלוע את התרומה' – שאם יפלטנה תמאס (ריטב"א לעיל יג ע"א). אבל אם יכול לפלטה ולא תמאס – מוטב שיפלטנה, ולא התירו לאחוז באמה אלא משום הפסד תרומה (דרך אמונה עהרמ"ם פ"ו מהל' תרומות ה"ד בציון ההלכה ס"ק מג).
וע"ע בסוגיא זו להלן דף מג ע"א ובמשנ"כ שם בס"ד.

'כי תזריע וילדה... עד שתלד במקום שתזריע' – וקשה שהרי גבי קדשים דרשינן בפשיטות "כי יולד" פרט ליוצא דופן, וכן לגבי בכור דרשינן "וילדו לו" פרט ליוצא דופן, וא"כ ה"ה כאן לא צריכים הייתור של "כי תזריע", שהרי מ"וילדה" לבד כבר אפשר ללמוד פרט ליוצא דופן! ויש לומר, ששם לא למדו מלשון לידה עצמו, אלא דגמרינן לידה מבכור, כדגמרינן להלן גבי קדשים (תוס' הרא"ש בסוגיא, תוספות בבכורות מז ע"ב ד"ה ראשון – ודלא כרש"י שם).

'מלמד שמביאה קרבן אחד על ולדות הרבה' – עי' בקובץ 'בנתיבות ים' ח"ה עמ' צד.

'ומודה רבי שמעון בקדשים, שאינו קדוש' – פרש"י: מודה ר"ש ביוצא דופן בקדשים, שאינו קדוש קדושת הגוף, אלא כשאר קדשים שקדם מומן להקדשן – שאינם קדושים אלא כעצים וכאבנים לדמיהם, ויוצאין לחולין ליגזוז וליעבד. עכ"ל. ואפשר לפדותו גם בלא מום (משמעות הרמב"ם פ"ד מהל' תמורה ה"ח, וכ"כ הלחם משנה שם [אמנם עי' קרית ספר שם], וכן מבואר ברמב"ם פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"י, ריטב"א בסוגיא [ועי' במהדיר שם]).

דף מא

'או עז פרט לנדמה' – הרמב"ם (פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ה) כתב: הנדמה, אע"פ שאינו כלאיים – הרי הוא פסול למזבח וכו', הואיל והוא דומה למין אחר – פסול כבעל מום קבוע, שאין לך מום גדול מן השניני. עכ"ל. ותמהו המפרשים למה כתב טעם מסברא, ובגמרא מפקינן לה מפסוק "או עז! עי' רדב"ז ומהר"י קורקוס שם. ובחידושי הגר"ח (מהד' שיכפול, סי' שנ) כתב דלגבי מזבח פסול מסברא כמו בעל מום, והפסוק נפק"מ למעשר בהמה ולתמורה, שאין פוסל בהם בעל מום, אבל ממיעוט הפסוק "או עז" דרשינן דאינו נוהג בהם. וע"ע באחרונים שצוינו בספר המפתח (שכסוף הרמב"ם מהד' פרנקל).

(ע"ב) 'מקור מקומו טמא' – פרש"י (לעיל טו ע"א): וכל דם הבא דרך שם, ואפילו אינו דם נדה – הוי אב הטומאה לטמא אדם טומאת ערב, ואם נגעה בטהרות – טמאים. עכ"ל. ובתוספות שם כתבו דהוי הלכה למשה מסיני, ולכן אע"פ שהוא טומאת בית הסתרים ואע"פ שאין בדם רביעית

– טמאה. וביארו הרמב"ן הרשב"א והר"ן (בסוגיין) דאין הכוונה שהמקור עצמו מטמא את הדם בנגיעה, אלא גזירת הכתוב הוא, כיון שהטומאה נבראת שם מתחילה, וכל שנברא בו – טמא. עכ"ד. וביסוד זה יישבו האחרונים סתירת דברי הרמב"ם שפסק (פ"א מהל' מטמאי משכב ומושב ה"י) שמקור מקומו טמא, ולעומת זאת פסק (פ"ח מהל' איסורי ביאה ה"ד) שאשה שיצא דם ממכה שבמקורה – הדם טהור. – וע"פ דברי הראשונים הנ"ל יובן, דאין הכלל 'מקור מקומו טמא' אלא בדם שנברא שם מתחילה, ולא בדם הבא מחמת מכה (סדרי טהרה סי' קפח ס"ק ד ובחידוד הלכות לקמן סו ע"א, פתחי גדה בסוגיין, ובאחרונים שהובאו בספר המפתח שבסוף הרמב"ם מהד' פרנקל הל' איסורי ביאה שם, ובמהדיר על הרמב"ן שם. וע"ע מגילת ספר סי' לד אות ה).

'מקור שנעקר ונפל לארץ ... מקור שהזיע כשתי טיפי מרגלית' – הרמב"ם (פ"א מהל' מטמאי משכב ומושב ה"י) צירף שני דינים אלו בתיבת 'וכן', לפי ששני דינים אלו הם ענינים מחודשים, ששניהם מטמאים את האשה לא מטעם נדה ולא מטעם זבה, רק טומאת ערב כטומאת שרץ ונבלה (יד אליהו). דאינו מטמא משום דם נדות אלא דם ממראות הדם, אבל הני שנתרבו רק בגלל 'מקור מקומו טמא' – אינם מטמאים אלא טומאת ערב. וע"י ערוך לנר, ובאחרונים שצוינו בספר המפתח (שבסוף הרמב"ם מהד' פרנקל).

'עד בין השיניים' – ע"י ברמב"ם (פ"ה מהל' איסורי ביאה ה"ב) ובשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' קסז) ובאחרונים שצוינו בספר המפתח (שבסוף הרמב"ם מהד' פרנקל) ובמגילת ספר (סי' לד או' יב-טז).

'שהטבילוה במטה...דאזלה איהי בכרעה...בהדי דקאזלה שדיתא, וכ"ת דילמא אשתיייר... במתהפכת...' – הרמב"ם (פ"ו מהל' תרומות ה"ז) כתב: המשמשת מטתה, אם לא נתהפכה בשעת תשמיש – טובלת ואוכלת בתרומה לערב, ואם נתהפכה בשעת תשמיש – הרי זו אסורה לאכול בתרומה כל שלשה ימים, שאי אפשר לה שלא תפלוט ותהיה טמאה. עכ"ל. והראב"ד שם השיג עליו שכל זה רק אם הטבילוה במטה, אבל אם קמה והלכה ברגליה – חוששים שמא נשתייר ממנו ופלטה, כדאיתא בגמרא (וכ"כ כל הראשונים: הרשב"א וריטב"א [כאן וביבמות סט ע"ב], ר"ן, רשב"ץ, רא"ש, מאירי, הר"ש והרא"ש בפ"ה דמקואות מ"ד, וע"י שו"ת המיוחסות לריב"ש סי' לד). ותירצו הרדב"ז וכסף משנה שם שהרמב"ם לא גרס בתירוץ הגמרא 'אלא לרבא נמי שהטבילוה במטה' אלא גרס 'אלא לא קשיא' – דהיינו שחזרו בהם מהאוקימתא של 'הטבילוה במטה', והכל תלוי במתהפכת או אינה מתהפכת. ומהר"י קורקוס יישב בעוד אופן, ע"ש. וע"י בערוך לנר דכתב דיש לבאר כהכסף משנה בלי לשנות הגירסא, אלא שכשואמרים 'לרבא נמי שהטבילוה במטה' – חזרו בהם ממה שהעמיד רבא שהלכה ברגליה, אלא אין חילוק רק בין נתהפכה ללא נתהפכה (כ"כ הערוך לנר, ואנא עבדא עוד לא הבנתי כ"כ). וע"ע מהר"י שפירא, סדרי טהרה (סי' קצו ס"ק מזו) ובשו"ת מרחשת (ח"א סי' לו א אות ו).

אמנם הרמב"ם (פ"ה מהל' שאר אבות הטומאה ה"ח) כתב בסתם: וכל אשה ששמשה מטתה וירדה וטבלה קודם שתקנה עצמה יפה יפה – הרי היא בטומאתה. עכ"ל. ולכאורה סותר דברי עצמו דלעיל, שכאן משמע שאפילו לא נתהפכה, ודלא כמש"כ לעיל שלרמב"ם יש חילוק רק בין נתהפכה ללא נתהפכה. ועמדו בזה בתוספות אנשי שם (פ"ח דמקואות מ"ד) ומהר"י שפירא בסוגיין, ע"ש. ובמרכבת המשנה רוצה לחלק בין דאורייתא לדרבנן. ובדרך אמונה כתב דיתכן דמה שהגביל הרמב"ם כאן הוא משום דיני חציצה – דכל שלא קינחה עצמה בפנים טוב טוב – הרי הש"ז חוצצת בטבילה. ואמנם הר"ש במקואות (שם) דחה פי' זה במשנה, אבל אולי הרמב"ם סובר כן, וצ"ע.

דאזלה איזי בכרעה וטבלה...בהדי דקאזלה שדיתא, וכי תימא דילמא אשתייר...' – משמע דאם היא הלכה ברגליה הוציאה לחוץ כל הש"ז ולא חוששים שמא נשאר – ומותרת בתרומה (רמב"ן, ר"א בשמו [וע"ש אם יש לחלק בין הילוך מרובה למועט]). וי"א שחוששים שמא נשאר ולא פלטה הכל, אלא כוונת הגמרא היתה שא"כ לא דיבר בזה רבא (רמב"ן בשם 'ש מפרשים' אבל דהאם 'לאו מילתא היא', אך כל הראשונים החזיקו בשיטה זו, ע"י לעיל).

הטור (סו"ס קצו) כתב: והרמב"ן כתב דהוא הדין נמי אם הלכה ברגליה – פלטה כל הזרע. ולא נהירא לאדוני אבי הרא"ש ז"ל. עכ"ל. וי"א דא"כ ראוי לאשה שתזהר שלא תלך ברגליה הרבה או במרוצה ג' ימים אחר התשמיש שסמוך לטבילתה – דעכ"פ יש חשש שיפליט הזרע ולא תוכל להתעבר (מהרש"ל, דרישה, ב"ח, באר הגולה, מג"א סי' תרו ס"ק ח). אך יש חולקים בזה שהזרע שראוי להתעבר ממנו – נקלט מיד ולא יצא, ומה שלא נקלט – כבר לא תתעבר ממנו בדרך כלל (כרתי ופלתי, וע"ע מהר"י שפירא באריכות, ושיעורי שבט הלוי עהשו"ע שם, וטהרת הבית ח"ב עמ' תלה-תלח).

דאזלה איזי בכרעה' – לשיטת הרמב"ן דלעיל קשה, למה הוסיף משה רבינו ע"ה יום אחד מדעתו לפני מתן תורה משום פולטת ש"ז (ע"י בסוגיא פ"ט דשבת), הרי ודאי שכולם היו הולכות ברגליהן ופלטו כבר כל הש"ז ומה החשש? אלא ע"כ דחיישינן שמא אשתייר (ערוך לנר). ויש לדחות, דאמנם יכולות כל הנשים ללכת ברגליהן ואז אין חשש של פולטת ש"ז, אבל חשש משום החולות שאינן יכולות ללכת, ויטבלו אותן במטתן, לכן הוסיף יום אחד מדעתו כדי שיהיו להן ו' עונות לפני מתן תורה שתפלטנה הש"ז, ותטבלנה ותהינה טהורות (אמנם תהינה טבולות יום – אבל סבר משה שיכולות לקבל כך התורה). אמנם הקב"ה לא גזר כן מלכתחילה כי גזר לרפאות את כל החולים לפני מתן תורה, וממילא בערב מתן תורה כולן הצליחו ללכת ברגליהן ולפלוט הש"ז ולטבול מיד, והעריב שמשן בליל מתן תורה ולמחרת קבלו התורה, ללא שהוצרכו להיות טבולות יום, אבל משה לא ידע זאת מראש לכן הוסיף (חתם סופר).

דף מב

במתהפכת ... שאינה מתהפכת' – רש"י הביא שני פירושים: או שמתהפכת אחרי הטבילה – ואז פולטת הש"ז ושוב טמאה, או שמתהפכת בשעת התשמיש – ואז הזרע לא נקלט בבת אחת ואינה יכולה להפליטו קודם הטבילה ויוצא אח"כ לאט לאט, אבל אם אינה מתהפכת בשעת תשמיש – נקלט הזרע בבת אחת ויכולה להפליט כולו ולטבול, ושוב אין מה שייפלט אפי' אם תתהפך אחר כך. רוב הראשונים פי' כהפירוש הראשון ברש"י (רמב"ן, רשב"א, ריטב"א, ר"ן, ר"א, רשב"ן). והרמב"ם (דלעיל) כתב להדיא כפי' שני, שמתהפכת בשעת תשמיש [אלא דלדידה י"ל דבאינה מתהפכת כבר לא יצא הש"ז כלל, ודלא כפרש"י שיצא בב"א (דרך אמונה)], וכ"כ הרדב"ז ומהר"י קורקוס (שם) ושכן נראיתה נכונה השיטה. ובדעת הראב"ד: הרדב"ז כתב דמשמע כפי' ראשון, ומרכבת המשנה כתב דמשמע כפי' שני, ובדרך אמונה כתב דאין שום משמעות לא לכאן ולא לכאן. ובמאירי בתחילה כתב כפי' שני ואח"כ כפי' ראשון, ואולי ס"ל דגם הרמב"ם שכתב 'בשעת תשמיש' הכוונה משעת תשמיש ואילך (דרך אמונה).

ת"ר, הנדה והזבה... אי בימי נדה נדה, אי בימי זיבה זיבה... הב"ע בלידה יבשתא' – ע"י קובץ 'בנתיבות ים' ח"ה עמ' קכד.